

Met twee handen aanpakken

Gesprekken met begeleiders op school

Eelko de Vries – Regius College – 2018

Colofon

De illustraties bij de in dit boekje
bijeengebrachte
begeleidingsverhalen zijn van
Ruud Vermeer, kunstmaker te
Krabbendam.

Het drukwerk is verzorgd door
drukkerij EricAad.

Mailadres: VRS@regiuscollege.nl

Regius College
Schagen, maart 2018.

Met twee handen aanpakken

Gesprekken met begeleiders op school

Met beide handen aanpakken.
Gesprekken met begeleiders op school.

Teksten over begeleiden op school beginnen steevast met een verwijzing naar een artikel waarin het belang van de activiteit wordt benadrukt (1). In de meeste teksten staan vervolgens na vrijwel elke volgende zin weer verwijzingen en noten naar bronnen, wat het geheel wel wetenschappelijk maakt, maar ook nauwelijks leesbaar (2).

Dit boekje valt bij gebrek aan verwijzingen en noten alleen al buiten de genoemde categorie, maar, zo hoop ik, wel in de categorie leesbare teksten. Ik heb gesprekken gevoerd met begeleiders op school (BOS) en daarvan verslagen gemaakt. Die gesprekken zijn in de eerste maanden van 2018 gehouden, vanuit het volgende idee: “Praat met elkaar, plan met elkaar, werk met elkaar – dat is de sleutel” (3). De teksten vormen ook in de ogen van de gesprekspartners een juiste weergave van het gesprek, ze zijn per e-mail heen en weer gegaan. De gesprekken duurden ongeveer een klokkuur.

Alle deelnemers aan deze gespreksronde zijn vervolgens uitgenodigd voor een ronde-tafelronde, zij hebben voorafgaande aan die polyloog dit boekje van me ontvangen. De bijeenkomst heeft als doel te komen tot een gesprek over begeleiden op school en tot een agenda voor de begeleiders op school van het Regius College. Een open geformuleerde opbrengst, en zo is het ook bedoeld.

De leesbaarheid van het boekje wordt naar mijn idee bevorderd door de geweldige ‘schilderdingen’ die ik mocht opnemen van Ruud Vermeer (4). Hij heeft een bijzondere tekendidactiek ontwikkeld. Hij start met het maken van schetsen met zijn niet-voorkeurshand en maakt zo gebruik van zijn intuïtieve kant. Deze schetsen gebruikt hij in de volgende fase waarin hij wel zijn voorkeurshand gebruikt. Hij werkt dan op aquarelpapier, tekent met houtskool en kleurt de schetsen in met ecoline. Naast de prachtige en vaak grappige resultaten, die al reden genoeg zijn het werk te laten zien, is er nog een reden de schilderdingen op te nemen. Zijn aanpak lijkt op die van veel begeleiders in hun begeleiding van studenten. Je leest in de teksten terug wat in beeld is te zien, namelijk de wisselwerking tussen intuïtie en bewust handelen. Maar het belangrijkste is wel dat deze wezens van diverse pluimage een afspiegeling vormen van de vele begeleiders die in de habitat van het Regius College hun plek hebben, samenleven in de onderwijsbiotoop, nog steeds evolueren en zich zo weten aan te passen aan de veranderende omgeving en tegelijkertijd die omgeving met hun aanwezigheid kleur geven.

Eelko de Vries

- 1 Voor opgave literatuur: VRS@regiuscollege.nl
- 2 Het is natuurlijk niet de bedoeling om hier een populistisch anti-intellectueel toontje aan te slaan en daarmee goedkoop te scoren, ook is het niet de bedoeling met verwijzingen en noten overbodige informatie toch in de tekst te knutselen om alsnog een exposé van de kennis die we onder de pet hebben te geven. Inmiddels moet ik vaststellen dat ik tot nu toe wel onder woorden breng wat niet de bedoeling is, maar dat ik nog steeds niet duidelijk heb gemaakt wat dan wel de bedoeling is, waarmee toch moet worden aangenomen dat deze noot vooral een interessanterigheidje is.
- 3 Alice de Groot en Gerda Nobel, *Intervisie in het onderwijs*, een goudmijn. Meppel, 2017.
- 4 Meneer Vermeer, Westfriesedijk 84A, 1749CV Krabbendam.

Bart Doedens

“De lerarenopleidingen moeten meer rebellen opleiden.”

In zijn werk wil Bart voorleven, aan zijn leerlingen laten zien hoe dingen moeten gaan, hoe de wereld een beetje beter wordt als je elkaar niet uitscheldt, als je aardig bent voor elkaar, als je je rommel opruimt, elkaar wat ruimte gunt. Hij leeft voor op instagram: maakt dagelijks een selfie waarop te zien is dat hij zwerfvuil opruimt en deelt die met bijna driehonderd leerlingen! Ook zijn werk met studenten wordt gedreven door de wens te laten zien hoe het ook kan, hoe Engels als schoolvak op het VMBO een prachtig vak kan zijn als je anders dan volgens de traditionele aanpak werkt. Hij begrijpt dan ook niet dat de opleidingen nog zo traditioneel zijn, hij zou willen dat studenten anders worden opgeleid en dat studenten zich rebelser gedragen.

Het onderwijs van Bart, van ons benadrukt hij, de sectie Engels van de locatie Emmalaan bedoelt hij, is gepersonaliseerd, is communicatief gericht, laat de grammaticale aanpak los, vraagt leerlingen in groepjes tasks te doen, geeft ruimte aan leerlingen op eigen niveau en in eigen tempo te leren. In deze aanpak wil hij zijn studenten meenemen. Hij wil ze laten zien dat het werkt, hij wil ze onderdeel laten uitmaken van het onderwijs aan de leerlingen door de studenten te vragen materiaal te ontwerpen, lessen te geven, mee te denken over verbeteringen en na te laten denken over de eigen visie op onderwijs en de eigen manier van lesgeven. Hij wil dat zijn studenten nadenken over vragen als: Wat onderwijs ik? Waarom doe ik dat? Hoe ga ik dat doen?

De stage wordt door studenten als intensief ervaren omdat Bart wekelijks samen met de student werkt aan het materiaal dat is gemaakt, hij de lessen evalueert en de student vraagt mee te denken over nieuwe plannen. Ook wordt stagelopen bij Engels op de Emmalaan steevast hoog gewaardeerd, weten we. Het is dus interessant na te gaan wat het is dat zo goed werkt. Bart praat veel met zijn student en legt van alles op tafel in zijn gesprekken. Kenmerkend is zijn open houding, waarmee hij het gesprek zoekt met zijn student. Zijn eigen ideeën, twijfels, kennis, intuïtie, zijn onderdeel van deze gesprekken. “Er is niet een goede of foute manier, er is de eigen manier, ik wil studenten de ruimte geven die eigen manier te ontdekken.” Bart staat naast de student en is er voor de student. Hij gelooft niet in voorschrijven maar in ontdekken en geeft daarom de student de tijd zijn ontdekkingstocht te maken. Hij gaat “mee op avontuur”. Bart geeft een voorbeeld hoe zijn begeleidingspraktijk eruit ziet: een studente weet niet dat en welk effect haar strenge voorkomen heeft op de klas, vanuit zijn overtuiging dat lesgeven begint bij een goed contact en een veilige sfeer, bespreekt hij dit met de student vanuit het idee: ken je jezelf? Vervolgens bedenkt hij samen met de student wat te doen. Vervolgens is dit een onderwerp van bespreking in de evaluaties, zonder druk en in de wetenschap dat zaken hun tijd nodig hebben.

We gaan na of hij baat heeft bij andere begeleidingsvormen en bedenken dat modellen en scaffolds bij hem kunnen passen en zijn begeleiding kunnen verrijken. Eigenlijk is het onbekendheid dat deze vormen nog niet zijn toegepast. Zij passen in het avontuur dat Bart met zijn studenten meemaakt.

Erik Volkers

“De student moet nadenken over zijn eigen handelen.”

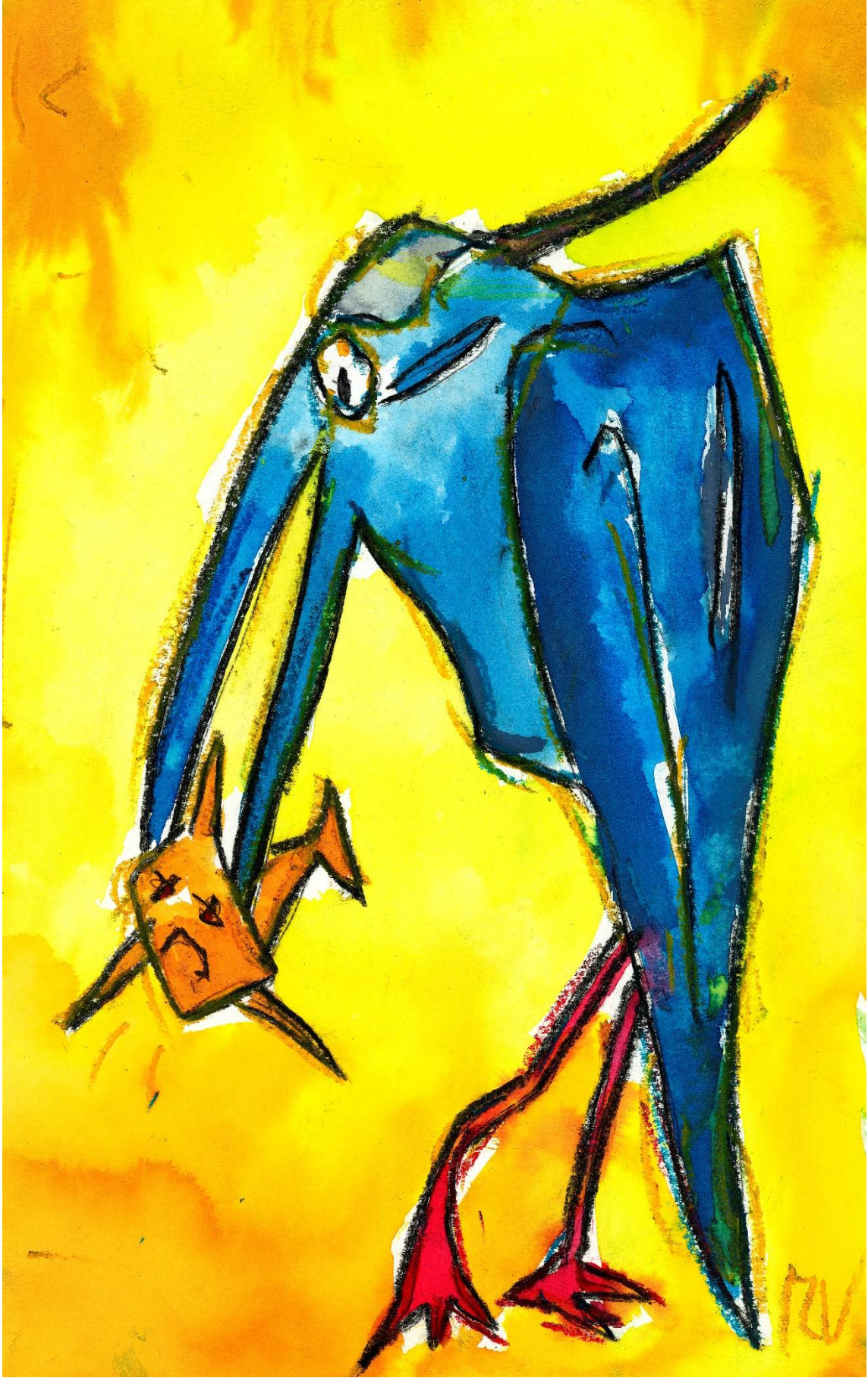
Erik zit over zijn oren in het begeleiden van studenten, maar liefst twee collega's volgen de opleiding tot leraar aan de VU.

Hij is duidelijk over zijn rol als begeleider. De studenten zijn werkzaam als docent scheikunde, het zijn collega's die hij wil coachen maar de verantwoordelijkheid voor de voortgang van studie en vaardigheden ligt bij de student. Hij begeleidt de student naast de dagelijkse aanwijzingen, collegiale ondersteuning, door een periode te evalueren, het doorlopen leerproces te bespreken en de nieuwe leervragen die de student heeft liefst met de student te formuleren. Hij schroomt niet een sturende houding aan te nemen en de student te wijzen op naar zijn mening te ontwikkelen punten. Leidend in zijn werk is het leren vinden van een balans tussen omgaan met de leerlingen en de vakkennis die een student moet hebben. Op beide aspecten is het hem te doen om het laten nadenken over eigen handelen van de student.

In zijn begeleiding loopt hij aan tegen de manier waarop in de opleiding wordt omgegaan met de beoordeling van een student. Eigenlijk blijft te vaag omschreven wanneer en waarom een student onvoldoende presteert, waardoor de situatie ontstaat dat studenten eenmaal de go-no-go fase voorbij niet meer ongeschikt worden verklaard voor het onderwijs. Een leercurve kan echter stagnatie laten zien waardoor begeleiders in een moeilijke positie komen, namelijk dat zij vinden dat de student niet verder kan en de opleiding vindt van wel.

Precies dit punt is onderwerp van een mogelijke pilot van de AONHW, Erik wil aan die proef, als dat actueel wordt, graag meewerken.

Een overleg tussen de begeleiders van studenten van de universitaire opleidingen lijkt Erik nuttig. We kunnen zo ervaringen uitwisselen en wellicht meedenken over de genoemde pilot.

John Weggemans

“Groeien moet je doen.”

Al vanaf de start van ‘OPLEiden In de School’ is John begeleider. Ik vertel hem dat het mij opvalt dat zijn studenten altijd positief zijn over hun stage bij hem. We starten onze zoektocht naar een antwoord hoe dat komt door de begeleiding van twee studenten als uitgangspunt te nemen. Twee studenten met verschillende studieachtergronden en studenten die als persoon totaal verschillend zijn. Toch zijn beiden tevreden stagiairs van John.

“Ik zoek als eerste naar wat ik denk dat studenten nodig hebben. Voor mij is het uitgangspunt: het persoonlijk contact dat je hebt met je leerlingen. Weet je ze te bereiken. Of, zoals ik eens leerde: zonder relatie geen prestatie. Pas als dat op orde is, op een echte manier, op een manier die bij de student past, dus dat het geen trucje is maar echt gedrag, ga ik verder praten over vakinhoud, didactiek en al het andere waar het leraarschap ook over gaat. Hierin zie je bijvoorbeeld bij de twee studenten grote verschillen. De een heeft al een onderwijsacte en ervaring in het lesgeven, die is een ander vak gaan studeren, de ander loopt stage, studeert in deeltijd en moet echt nog alles leren. Daarbij zijn het ook nog eens twee totaal verschillende mensen. De een denkt: ik zie wel hoe het loopt, de ander is fanatiek, leergierig en gemotiveerd. Je hebt nu dus al twee dingen te pakken waar je rekening mee moet houden. De een moet aandacht geven aan lesvoorbereiding en inhoud, de ander moet als eerste leren omgaan met leerlingen. De een moet met meer aandacht werken, de ander moet onderzoeken welk handelen hem als leraar past.”

John maakt eigenlijk persoonlijke leerroutes. Als ik hem vraag hoe hij met zijn studenten omgaat, is hij heel helder en duidelijk. Vanuit zijn eigen handelen en het handelen van de student gaat hij met zijn student na wat er eigenlijk gebeurt. Hij praat vaak met zijn student, maar hij houdt zijn uitleggen en aanwijzingen kort. Hij benut vooral informele momenten om met zijn studenten te praten. Daarnaast is een krachtig middel zijn gevoel voor humor. Die kracht bestaat uit relativeren, en het benutten van de tegenstelling ernst en luim, want John is bloedserieus. Hij weet precies wat hij wil bereiken in zijn onderwijs en in zijn begeleiding. Hij vindt dat studenten moeten leren persoonlijk contact te hebben met hun leerlingen. Hij ziet dat als voorwaarde voor onderwijs. Hij vindt dat een leraar zijn stof perfect moet beheersen, hard moet werken aan goede en mooie lessen en met hart en ziel moet lesgeven. Vanuit deze norm begeleidt hij zijn studenten. We komen uit op een duidelijke volgorde in de dingen die moeten worden geleerd en zien ook de elementen hoe hij dat doet. John heeft veel geduld, geeft ruimte om te ontdekken, instrueert, geeft opdrachten, corrigeert, maar doet dit altijd, net als bij zijn leerlingen, vanuit het persoonlijk contact dat hij opbouwt en vanuit een positieve grondhouding. John zal niet zeggen wat in een les fout ging, maar altijd benoemen wat de student laat zien, wat de student geleerd heeft.

John voelt zich verantwoordelijk voor veel. Niet alleen voor zijn leerlingen maar ook voor zijn studenten. Zijn bemoeienis met hen kan verder gaan dan alleen maar de stage. Hij wil weten hoe het met de studie gaat en schroomt niet studenten te vertellen hoe hij tegen zaken aankijkt en het tegelijk zijn hulp aanbieden. Hij weet wat het betekent tegelijk te werken en te studeren. Hij heeft het jaren gedaan, deze ervaringen benut hij in zijn begeleiding. Hij voelt zich ook verantwoordelijk voor het onderwijs op de Emmalaan, want toevallig is het wel de school waar hij werkt, het is wel zijn school!

Lisa van der Zee

“Gewoon een beetje ouwehoeren, bakkie doen en aan het werk.”

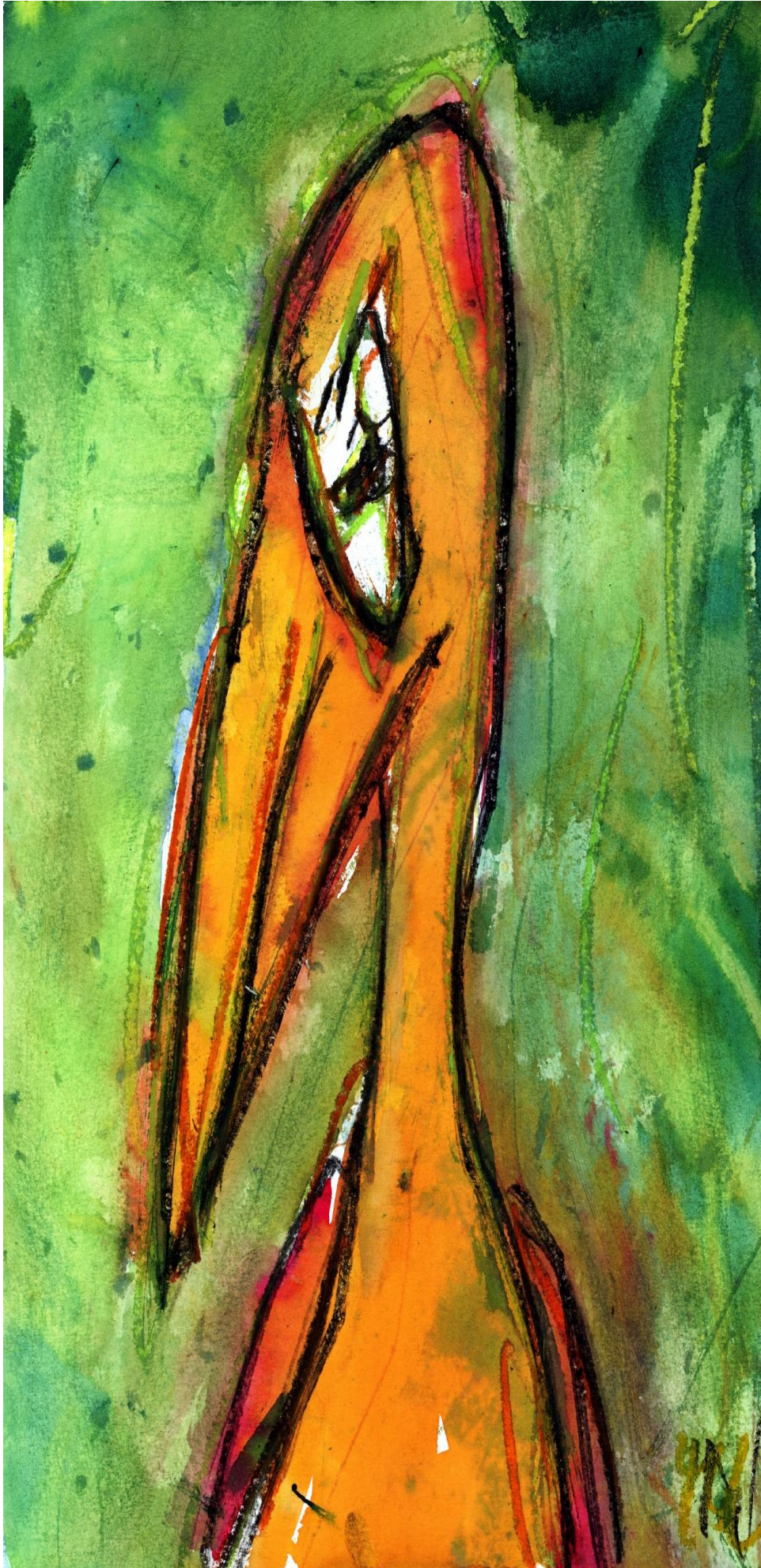
Als er iets is wat Lisa heeft geleerd de laatste jaren is het wel relaxed te zijn, in het besef dat werken met stress je niet veel oplevert en alleen maar energie kost. Dat besef is niet vanzelf gekomen: een cocktail van een studie, een start in het onderwijs overgoten met een jong gezin is er aan vooraf gegaan. Nu vormen deze ervaringen de basis voor haar houding in haar baan. Ze werkt ontspannen of het nu met haar leerlingen is, of met studenten die bij haar stagelopen.

De parallel tussen haar werk met leerlingen en met studenten is frappant. De basis voor haar werken is het hebben van een goede relatie. Zij zoekt die relatie door te praten. Praten vanuit nieuwsgierigheid en op basis van gelijkwaardigheid. Hoewel het niet haar eerste doel is, kan ze de vertrouwelijkheid die vervolgens ontstaat benutten voor het voeren van eerlijke gesprekken. Gesprekken waarin ze ook graag de inzichten van studenten wil benutten, ze is nieuwsgierig naar wat de student vindt en doet. Het omgaan met studenten houdt haar alert. Maar ook gesprekken waarin kritische noten gekraakt worden. Met elke student, zo is haar ervaring, is weer wat anders aan de hand.

Lisa maakt in haar begeleiding gebruik van haar eigen ervaringen met studie en starten in het onderwijs. Ze herkent de problemen van studenten op allerlei gebied en benoemt in haar gesprekken met studenten haar observaties. Ze laat het niet bij observaties maar biedt haar hulp aan, niet alleen bij de stage maar zondig ook bij andere studieonderdelen. Veel studenten maken dankbaar gebruik van haar betrokkenheid!

Afhankelijk van het studiejaar en van de student overweegt ze wat te doen. Soms moet een student hard werken aan inhoudelijke kennis en moet ze daarin ondersteunen, streng zijn en in de les bijvoorbeeld een onderwerp samen met een student uitleggen. In een ander geval laat ze de verantwoordelijkheid over een klas, als onderdeel van het leren, over aan haar LIO. We komen er ook achter dat haar begeleiding eigenlijk komt zoals het komt: “Ik doe eigenlijk maar wat”, zegt ze op een gegeven moment.

Als we tot slot samenvatten uit welke elementen haar begeleiding bestaat, komen we tot de conclusie dat ze heel wat doet. Dat haar werk met studenten parallellen vertoont met haar werken met leerlingen. Haar betrokkenheid op de student is groot, vanuit herkenning en sympathie. Een student hoeft niet alles goed te doen maar moet wel motivatie en werkkracht laten zien. Ze geeft vertrouwen, zoekt het gesprek en geeft ruimte voor eigen inbreng. Dit alles in het besef dat werken en leren zonder stress het beste resultaat oplevert.

Joost Naberman

“De leraar maakt het verschil.”

Zo heel lang staat Joost nog niet voor de klas, een jaar of vijf, waarvan hij de eerste jaren combineerde met het volgen van de lerarenopleiding. Toch heeft hij inmiddels al twee studenten begeleid en is hij ook nog eens veldassessor voor de HvA. Waar komt zijn belangstelling voor het begeleiden van studenten vandaan?

De student kan niet alleen van hem leren, hij kan ook van de student leren. Gelijkwaardigheid en het gesprek hebben zijn de basis van de samenwerking die Joost zoekt met zijn student. Hij doet dit in het besef dat een goede leraar een leraar is die vanuit ontspanning en plezier het best presteert en dat is nodig omdat in het onderwijs de leraar het verschil maakt voor leerlingen. Zijn werk als begeleider is erop gericht de student te laten ontdekken wie hij als docent is en in welke vorm hij het best kan presteren.

In de stijl van Joost, voor de klas, in de docentenkamer, eigenlijk altijd en overal, vallen relativeren door humor en zijn plezier in de dingen die hij doet op. Tegelijkertijd is hij serieus in zijn aanpak, met zijn klassen en met zijn studenten. Hij creëert bijvoorbeeld een sfeer in de klas waarin de student de kans krijgt tot zijn recht te komen. De student hoeft dan niet eerst de orde te bevechten. Hij doet dit bewust om de student te laten ervaren wat ontspannen werken is en betekent. Pas vanuit de ontspanning kan iemand tot zijn recht komen, met plezier les staan te geven, de leerlingen echt zien, een volgende stap maken.

Uitgangspunt is verder vertrouwen en ruimte geven. Vertrouwen geven door rustig te werken aan datgene wat de student moet leren, altijd vanuit een opbouwende houding. Pas als hij het nodig acht zal hij anders werken, bijvoorbeeld met een confrontatie. Hij kan dat wel, doet dat ook wel, maar een dergelijke aanpak heeft niet zijn voorkeur.

Studenten krijgen ruimte eigen lessen uit te voeren en te experimenteren. Dat levert niet alleen de student een ervaring op, ook Joost leert en breidt zo zijn arsenaal uit. Wat hij studenten in dit verband ook wel vraagt te doen is na te denken over een kwestie en in vakliteratuur uit te zoeken wat succesvolle aanpakken zijn en de verzamelde informatie met hem te delen en te benutten in de lesvoorbereiding.

Wij zien als we doorpraten op dit thema mogelijkheden voor een bredere aanpak in de school. Laat studenten kennis opdoen van verschillende aanpakken in de school, kennis verzamelen voor een vakgroep op een andere locatie, of algemener geformuleerd: zet studenten meer in voor het onderbouwd beantwoorden van vragen.

Het leren van studenten krijgt bij Joost concreet vorm in zijn houding zijn eigen onderwijs te willen heroverwegen. Hij bevraagt studenten over zijn lessen, bij vraagt hen voorstellen te doen ter verbetering en verandering, hij oefent nieuwe lesinhouden, nieuwe werkvormen. Hij vraagt studenten materiaal te maken dat in de klas komt te liggen en wordt gebruikt. Hiermee zijn zijn woorden geen holle frases, maar ervaren studenten dat zij serieus genomen worden en tot welk plezier stage lopen kan leiden.

Michelle McDonnell

“ Lesgeven is de dialoog zoeken”.

Michelle is in haar werk in het onderwijs op een punt aangekomen dat ze naast het lesgeven ook wil werken aan het (verder) ontwikkelen van onderwijsvaardigheden van studenten en van collega's. Zij doet dat door een PLG (hele taak eerst) voor te zitten, een opleiding bij de NSO te volgen en studenten te begeleiden.

Haar werk als begeleider heeft ze vorig schooljaar aangepast. Zat ze eerst achter in de klas de les van haar student te observeren en vervolgens met de student op de les te reflecteren, nu kiest ze een veel actievere rol als begeleider en bereidt ze samen met de student de lessen voor, is daarin voorbeeldmatig door de student te laten meedenken in de voorbereiding en te laten meedenken over de uitvoering van de les. Vervolgens geeft ze de les samen met de student, of ze kiest een andere verdeling van de rollen, maar altijd zo dat de les gezamenlijk gegeven wordt. Zelfs als de student zelf de les geeft, omdat ook dat een gezamenlijk besluit is, bijvoorbeeld omdat de student iets moet laten zien, of iets moet uitproberen. Dat is het tweede kenmerk van haar begeleiding: beiden hebben een lerende houding, maar hebben verschillende leerdoelen. Om die constructie te laten werken investeert Michelle in haar student door veel gesprekken te voeren, een sfeer van vertrouwen op te bouwen, eigenlijk parallel met wat ze met haar klassen doet. Ook met haar klassen zoekt ze naar de omstandigheid waarin leren als een gezamenlijke activiteit tot stand komt.

Haar lesgeven is daarom gebaseerd op het zoeken van de dialoog met haar leerlingen en die richtinggevend te laten zijn voor haar lesgeven. Het leren van de leerlingen (en de student) staat daarin voorop. Deze manier van onderwijs geven vraagt een constante reflectie op wat het onderwijs inhoudt, hoe het onderwijs wordt gegeven en wat de eigen bijdrage is geweest. Michelle ziet hierin niet alleen de uitdaging van het lesgeven, maar wil in haar begeleiding haar studenten leren zo te werken vanuit de overtuiging dat goed onderwijs zo tot stand komt en mensen vanuit het aangaan van uitdagingen met meer plezier hun werk doen.

Philip van der Zee

De aantekeningenman.

“Ik sta bij mijn leerlingen bekend als de man die in zijn lessen aantekeningen geeft.” Dit zegt Philip ergens in het gesprek dat we hebben over de manier waarop hij studenten begeleidt. Als ik hem vraag of hij zijn studenten ook leert aantekeningen te geven, zegt hij dat hij hen dat als een mogelijkheid aanreikt. Hij wil niet voorschrijven wat studenten moeten doen, maar hen hun eigen manier van lesgeven laten ontdekken. We proberen te achterhalen hoe hij dat doet.

Philip noemt als belangrijke items in zijn begeleiding dat studenten moeten weten waar ze het over hebben, dat ze orde kunnen houden, dat ze hun les goed hebben voorbereid, en dat ze hun werkvormen variëren. We zoomen in op de betekenis van deze woorden. Wat betekent bijv. “weten waar je het over hebt” als je een onderwerp voor het eerst onderwijst? Philip vindt dat een student minimaal de informatie uit de methode moet kennen in zijn les. Vragen naar aanleiding van de tekst kan een student niet altijd weten. Hij leert zijn studenten dan eerlijk te zijn en een volgende les met een antwoord te komen. Orde houden betekent dat een student vasthoudt, consequent is, zo nodig maatregelen neemt. Hij realiseert zich al meer (door terug te denken aan zijn eigen eerste jaren) dat een student veel moet leren.

Hij bespreekt na les van de student de les en gaat met de student na wat de sterke en minder sterke kanten waren. Philip geeft alternatieven en bespreekt wat de student een volgende keer moeten laten zien. Het houden van een reflectief gesprek is niet een veel gebruikte vorm, omdat hij niet houdt van een dergelijke gesprek. Liever bespreekt hij voorafgaande aan de les met de student welke stof moet worden behandeld, als dat nodig is spreekt hij dat ook inhoudelijk door, maar als hij ervaart dat de student geen hulp nodig heeft slaat hij deze fase over en kiest hij een ander aandachtspunt, bijv. klassenmanagement. We praten over de mogelijkheid dingen in samenhang te bespreken. Wat als je in de didactische keuzes rekening houdt met het organiseren van je klassenmanagent, bijv. door aantekeningen te geven?

We onderkennen dat niet alle vormen van het houden van een evaluatief gesprek worden benut. Daar speelt in mee dat Philip “geen cursus heeft gehad in het begeleiden van studenten.” Waarmee hij natuurlijk aangeeft niet alle mogelijkheden te kennen. Ook andere begeleidingsvormen (samen les geven, scaffolding, etc.) zijn onbenutte mogelijkheden, omdat ze onbekend zijn. Philip geeft aan de ene kant aan dat studenten hun eigen paadje moeten leren vinden, maar aan de ander kant is hij directief in zijn aanpak en vindt hij van alles wat een student moet doen, hij heeft daar zijn opvattingen over. Het zou mooi zijn dat wat hij doet en zijn opvattingen preciezer in kaart te brengen, opdat hij dat kan benutten in zijn begeleidingspraktijk, ik denk bijv. aan “de les in kaart brengen” Philip staat daar zeker voor open, net als dat hij ook openstaat voor bijeenkomsten over pedagogische tact. Ik zal hem daarvoor uitnodigen.

Sanne van der Voort

“De leervraag van de student is leidend.”

Sanne is naast begeleider van studenten ook docentbegeleider, ze coördineert bovendien dit werk op de Wilhelminalaan en Oranjelaan.

We brengen in kaart hoe de begeleidingspraktijk van Sanne eruit ziet. We doen dat aan de hand van twee totaal verschillende studenten. Duidelijk wordt dat Sanne situationeel begeleidt. De ene student heeft wat anders nodig dan de ander, Sanne past daar de begeleiding op aan. Dat doet ze door de leervragen van de student te bespreken, eventueel aan te vullen met haar eigen waarnemingen en die de student voor te houden. Zo bepaalt ze samen met de student de agenda. Dit samen doen is kenmerkend voor haar begeleiding, waarin ze vervolgens uitgaat van een volle inzet van de student. We kwamen tot de ontdekking hoe de eigen biografie de begeleiding beïnvloed. Een student die serieus de leerstof bestudeert en de les voorbereidt staat dicht bij Sanne dan een ander type student. Dit heeft invloed op haar benadering van de student. Waar ze de neiging heeft de een meer te ondersteunen zal ze de ander eerder wijzen op de eigen verantwoordelijkheid. Dit is natuurlijk niet exclusief voor Sanne, eerder iets wat we ons als begeleiders moeten realiseren en waar we elkaar scherp op moeten houden door elkaar te bevragen. (over het leren van studenten op de werkplek is veel bekend en kan als kennis worden toegevoegd aan de groep begeleiders, EdV).

Sanne bespreekt de inhoud van de te geven les met haar student, de student geeft de les en vervolgens neemt ze de tijd om met de student na te gaan hoe de les is verlopen. In die evaluatie zijn de leervragen van de student leidend. Sanne wil nadrukkelijk ook de voortgang van de studie van de leerlingen in de gaten houden. Dus een student moet volledig zijn en geen onzin verkopen. Het programma voor haar vak heeft weinig speelruimte! Wat ze in deze evaluaties ook wil is dat de student vragen voor een volgende les onder woorden brengt. Ze wil vooral met de student samenwerken. In deze samenwerking gebruikt Sanne geen begeleidingsvormen waarin ze in de les de student direct aanstuurt, ondersteunt, influistert of andere vormen. We stellen vast dat dat een interessant gebied is om de begeleiding te verrijken.

Sonja Staal

“Hoe je voor de klas staat, wordt bepaald door eerdere ervaringen.”

De stage die de studente van Sonja loopt, is onderdeel van haar educatieve minor. Deze minor in het derde studiejaar levert de studente een beperkte bevoegdheid op voor de onderbouw H/V en VMBO-t. We houden aan de stage in de minor haar begeleiding van een student tegen het licht.

Sonja heeft in haar begeleidingswerk ervaren dat groeien naar een docentschap langer duurt dan de tijd die haar student heeft. Een student heeft meer tijd nodig om te ervaren, te reflecteren en te leren. Als voorbeeld noemt ze de ervaring met haar studente die moeite heeft in te grijpen bij storend gedrag. In haar gesprekken daarover met haar studente wordt de link met de biografie van de studente duidelijk: haar ervaringen op de middelbare school bepalen hoe ze zich nu gedraagt als docente. Omdat de minor maar zo kort duurt, is er voor dit gegeven, dat een kritisch moment markeert in de stage, net tijd om aan te raken, maar te weinig tijd om echt te onderzoeken. Sonja wil haar studente graag helpen, maar weet zich gebonden aan de beperkingen van de stage en wil haar studente niet benadelen, aan de andere kant weet ze dat haar student meer nodig heeft om startbekwaam te zijn. Hier botsen haar gevoelens. Ze heeft een verantwoordelijkheid voor haar student maar ook naar de kwaliteit van de stage (en het voorkomen van een te groot afbraakrisico van haar student).

Het is dit verantwoordelijkheidsgevoel dat we verder beschouwen. Want ondanks dat ze twijfels heeft over de opleiding, twijfel die gaande de duur van de stage wordt vergroot door de eisen van de opleiding aan bijvoorbeeld de te geven lessen, blijft ze haar studente ondersteunen. Immers: waar je aan begint maak je af, de student heeft recht op dit of dat. Spannend wordt het als we nagaan of het nodig is een klik te hebben met een student om te komen tot een goede stage. Moet je zo professioneel zijn, je werk goed doen en je verantwoordelijkheid nemen dat je met elke student kunt werken in een stage? Wordt een stage wellicht beter als we inzien dat die anders moet worden georganiseerd omdat de “klik” ontbreekt? Kunnen we met andere woorden zeggen: Hoe je begeleidt, wordt bepaald door eerdere ervaringen?

Antwoorden hebben we niet gevonden, wel een richting waarin we ons moeten begeven, namelijk dat we ons als begeleiders moeten blijven afvragen of wat we doen het juiste is voor de persoon die we begeleiden. We zullen elkaar daarop moeten blijven bevragen, onderling en in dialoog met onze studenten.

Stefan den Braber

“ Je comfortabel voelen, daar begint het mee.”

Op mijn vraag waarom hij eigenlijk studenten begeleidt, kijkt Stefan me verbaasd aan. “Omdat ik het leuk vind natuurlijk!” Een andere reden voor hem is de noodzaak studenten de kans te geven hun stages te lopen, zoals hij ook de kans heeft gekregen bij ons zijn stages te kunnen lopen.

Een van zijn belangrijkste ervaringen in het lesgeven is zijn motto van zijn begeleiding geworden. Toen hij zelf zocht naar antwoorden hoe zijn lesgeven te verbeteren en ervaren heeft dat een open en ontspannen omgang met zijn leerlingen voor een sfeer in de klas zorgde die hij nastreefde, realiseerde hij zich dat het lesgeven van de docent en het leren van de leerling begint bij je veilig voelen. Hij vangt deze ervaring in de woorden: je comfortabel voelen (rare jongens, die docenten Engels).

Stefan geeft veel lessen in veel jaarlagen dus het organiseren van een stage levert nooit veel problemen op. Zo is hij nu begeleider van een LIO met wie hij klassen deelt. Hij neemt deze situatie als uitgangspunt en werkt met zijn student als zijn collega. Zij hebben wekelijks overleg over de inhoud van het programma, en de te verrichten werkzaamheden. Zijn rol als begeleider is op dit punt vooral het delen van zijn praktijkkennis. Wat werkt bij een uitleg? Hoe lang duurt een activiteit? Etc. Stefan laat zich leiden door de vragen van de student en deelt zijn ervaringen.

Wekelijks bezoekt hij een les van zijn LIO. Hij evalueert met de LIO de les op basis van zijn observaties en betreft daar de leervragen van de student in. Deze leervragen zijn richtinggevend in zijn begeleiding, samen met de vraag: Hoe comfortabel voelt de student en de leerling zich en hoe komt het leren van de leerlingen tot stand? Hij zal niet snel zijn student opdragen iets te doen, maar eerder adviezen geven of alternatieven noemen. De keuzes laat hij bij de student, in de overtuiging dat een stage het leren van de student is. Leren dat tot stand komt als de student zich voor de klas comfortabel voelt.

Tim Bijpost

“Begeleiding is een zoektocht naar talenten.”

Eén van de mooiste voorbeelden die Tim geeft is van de student die wel even les zou komen geven. Met te weinig voorbereiding en teveel zelfvertrouwen dacht de student het wel te redden. Tim kon kiezen: of de student behoeden voor de gevolgen van zijn houding of de student de gevolgen van zijn attitude laten ervaren. Confrontatie als strategie. Tim koos voor de laatste mogelijkheid en heeft vervolgens de confrontatie benut in zijn begeleiding. Zo heeft hij bij elk van de studenten die hij heeft begeleid wel een verhaal, waaruit vooral duidelijk wordt dat elke student zijn eigen aandachtspunten heeft, dat het begeleiden van een student onderzoek vraagt naar het antwoord op de vraag: wie is de persoon die ik begeleid?

De begeleiding als zoektocht naar de talenten van de student. In bovenstaand voorbeeld een student die veel mee heeft: een sociaal talent, een vlotte babbler, vertrouwen in eigen kunnen, en denkt het daarmee te redden. Tim voelt het als zijn verantwoordelijkheid de student verder te helpen, zoals hij ook zijn leerlingen verder wil helpen. Hij ziet veel parallellen in zijn werkwijze met leerlingen en met studenten. Vanuit datgene wat je goed doet zoeken naar zaken die je nog moet aanpakken, moet ontwikkelen. Hij benoemt daarom het goede, hij geeft ruimte om te verbeteren, hij motiveert door initiatieven te honoreren en benoemt zijn eis dat de ander zich inspant en zich inzet.

Tim start zijn begeleiding vanuit het idee dat de stage een vorm van wederzijds leren is, dit leren heeft de dialoog als grondvorm. Er wordt veel gesproken over het gegeven onderwijs. Vooral de vragen naar het waarom staan in deze gesprekken centraal. Vanuit het idee dat de lesgever zich bewust is of wordt van wat hij doet, worden zowel zijn eigen lessen als de lessen van de student tegen het licht gehouden. Niet dat we Tim en zijn student urenlang zien zitten reflecteren. Het idee is eerder dat in de volgende acties het geleerde zichtbaar wordt. Daarom houdt Tim korte evaluaties en reflecties, waarin hij probeert de student door middel van het stellen van vragen aan het denken te zetten. Dit denken resulteert in aanpassingen in volgende lessen, vanuit het idee: lesgeven leer je door ze te geven.

De ervaringen die Tim tot nu heeft opgedaan met het begeleiden van studenten heeft geleid tot een aantal wensen, die voor een deel al worden uitgevoerd. Zo is hij nu samen met Ruben begeleider van een student. Deze vorm van samenwerking leidt tot een verdieping van de begeleiding: de twee begeleiders vullen elkaar aan. Daarnaast ziet de M&O-sectie mogelijkheden voor begeleiding en samenwerking met studenten in het vormgeven van het onderwijs op de Emmalaan. Studenten worden dan nadrukkelijk onderdeel van het team, leren door te doen en worden in het werk begeleid. Hoe mooi wil je het hebben?

Geertje Wezelman

“Zwemmen leer je niet door er naar te kijken.”

Geertje kijkt me tijdens het gesprek dat we hebben af en toe verbaasd aan. Kennelijk zijn de vragen die ik haar stel niet de snuggerste, in ieder geval hebben ze grote overeenkomsten met open deuren. Wat mij opvalt is de vanzelfsprekendheid waarmee ze haar studenten begeleidt. Haar begeleiding is gebaseerd op jarenlange ervaring, haar kijk op het werk en de betrokkenheid bij onze school, onze leerlingen en onze studenten. Dat is volgens mij eerder de verklaring voor haar verbazing.

Al snel nadat Geertje als docente beeldende vakken startte, had ze de wens te werken met ondersteuning in haar lessen. Studenten van de Mbo-opleiding onderwijsassistent hebben bij haar een stageplek gevonden, liever nog werkt ze met studenten van de lerarenopleiding vanuit de wens hen te begeleiden bij het leren van het docentschap, maar ook omdat met hen de kwaliteit van haar eigen lessen vergroot wordt. Hiermee is een kernpunt van haar begeleidingspraktijk gevonden: studenten werken mee in de les. Wel kunnen zij zelfstandig onderdelen van een les voorbereiden en uitvoeren, bijvoorbeeld de introductie van een nieuw onderwerp, een instructie van een te gebruiken techniek, de afsluiting van de les, maar vooral in de uitvoeringsfase werken student en docent samen. Studenten mogen ook een les of lessenreeks ontwerpen, de student heeft dan de lead in de uitvoering. Geertje is dan de assistent van de student.

Deze aanpak biedt Geertje de gelegenheid om op een op maat gesneden manier te werken. Zij gaat als eerste na hoe ze de student een gevoel van veiligheid kan bieden. Daarvoor neemt ze de tijd de student te leren kennen en gaat ze voorzichtig te werk. Net als voor haar leerlingen geldt voor een student dat zonder deze veiligheid er niet geleerd zal komen. Veiligheid en contact als basis voor het leren: zonder relatie geen prestatie.

Zij bespreekt met de student hoe het beste een start te maken, hoe een vervolg te organiseren, wat de student zou willen en hoe dat georganiseerd kan worden. Ze wisselt haar rollen al naar gelang ze denkt te moeten handelen. De ene keer laat ze de student zaken ervaren, de andere keer stuurt ze de student door opdrachten te geven, de ene keer is ze beslist een andere keer laat ze beslissing bij een student. Ze varieert haar activiteiten afhankelijk van wat naar haar idee de student nodig heeft.

Geertje voelt zich betrokken bij haar student. Zij wil graag tot goede resultaten komen, maar weet ook goed waar de grenzen liggen van haar begeleiding. Als studenten afspraken niet nakomen, niet bereid zijn hard te werken of de schijn ophouden zal zij dat niet onbenoemd laten en van haar studenten ander gedrag eisen. Of zoals ze dat zelf zegt: “Moeilijke gesprekken moeten ook gevoerd worden.”

